

Hur mycket inflytande har Polen i EU?

En fallstudie

Anna Berghe
Katia Nilsson

Abstract

Denna B-uppsats behandlar huruvida Polen som medlem av europeiska unionen har stort eller litet inflytande. Vi har genomfört en fallstudie på Polen som är uppdelad i två sektioner. Den första sektionen behandlar Polens potentiella inflytande i EU, där vi har mätt olika indikatorer för att få fram variabler som påvisar inflytande. Indikatorerna baserar vi på en teoretisk diskussion om makt, där vi utgår från olika tänkare inom samhällsvetenskapen. I den andra sektionen har vi studerat Polens reella inflytande genom att se vilka krav Polen ställt inom den gemensamma jordbrukspolicyn (CAP) samt i vilken utsträckning man fått igenom dessa krav.

Nyckelord: Polen, EU, makt, inflytande, CAP

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Metod och material.....	1
2	Polen.....	3
2.1	Polens historia	3
2.2	Återupprättelsen av landet.....	4
2.3	Polen - Andra Världskriget och Kalla Kriget.....	4
2.4	Vägen fram till EU-medlemskapet.....	5
3	EU: s historia.....	6
3.1	Politikområden	8
3.2	Den politiska processen.....	8
3.3	Demokratiunderskott?	9
4	Diskussion kring maktbegreppet.....	10
4.1	Makt enligt teoretiker inom samhällsvetenskapen	10
4.1.1	Bacharach och Baratz.....	10
4.1.2	Foucault.....	11
4.1.3	Dahl	11
4.1.4	Russell, Weber och Wrong.....	12
4.1.5	Att mäta makt	13
5	Makt som inflytande.....	14
5.1	Vår definition	14
5.2	Abstraktionsnivå.....	15
5.3	Operationalisering	15
5.4	Storlek	16
5.5	Röster i EU	17
5.6	Resurser.....	18
5.6.1	Socialt kapital.....	19
5.6.2	Sociala och politiska strukturer	19

6	Rykte	20
7	Polens reella inflytande	21
7.1	CAP: s historia	21
7.2	Polen och CAP	22
7.3	Polens krav i förhandlingarna	23
7.3.1	Vad blev resultatet?	24
8	Resultat	26
9	Litteraturförteckning	28

1 Inledning

1.1 Syfte och frågeställning

Den första maj 2004 ingick Polen tillsammans med nio andra östeuropeiska länder medlemskap i Europeiska unionen. Av de tio länder som ingick medlemskap är Polen det största landet både till yta och befolkningsmängd.

Vårt primära syfte med denna uppsats är att med hjälp av statsvetenskapliga metoder se till hur pass mycket inflytande Polen har i den europeiska unionen. Vår frågeställning lyder således;

- Hur mycket inflytande har Polen i EU?

Detta torde vara ett samhällsligt uppkommet problem. Eftersom Sverige också är medlem av EU, är det intressant att se till hur ett annat land inom den europeiska unionen kan påverka sina egenintressen. Det inflytande ett medlemsland utövar på EU kan dessutom i sin tur påverka övriga medlemsländer. Därför tycker vi att detta förhållande är intressant att studera.

1.2 Metod och material

Eftersom vår uppsats behandlar makt, Polen och EU, har vi börjat med att redogöra för och definiera dessa tre begrepp. Vi presenterar fakta om staten Polen, unionen EU, samt definierar begreppet makt för att senare fritt kunna använda oss av dessa termer. Vi menar att det är av stor vikt att börja från grunden för att få förståelse för de processer vi studerar. Särskilt viktigt är det att ringa in och definiera begreppet makt, för att ta reda på vilka faktorer som är mest fruktbara att mäta.

Efter detta följer vår fallstudie av Polen, där vi direkt mäter våra operationella indikatorer och tar fram empiriska fakta. Att vi valt att utföra en fallstudie beror på att vi vill få en både djup och bred bild av hur situationen ser ut för Polen och

vilka resurser man har till sitt förfogande för att utöva inflytande. Man kan tänka sig att bilden blir något ensidig eftersom man inte har något annat maktförhållande att jämföra med. Enligt Metodpraktikan kan det föreligga problem med fallstudiemetoden eftersom man bara gör en enda observation och därför är det svårt att bedöma variabelernas värde.¹ Det kunde t ex vara intressant att göra en liknande mätning av ett annat EU-land och på så sätt få fram en komparativ dimension. Vi har dock försökt att ta med en del statistik även för andra länder, för att det ska bli tydligare och lättare att förstå värdet på variabelerna vi tagit fram.

Fallstudien är uppdelad i två sektioner, en där vi mäter Polens potentiella inflytande i kapitlet ”Makt som inflytande”, och en där vi tittar på vad man önskat och vad man uppnått i realiteten, kapitlet ”Polens reella makt”. I det senare har vi inriktat oss på den gemensamma jordbrukspolicyn CAP, eftersom det är inom denna Polen haft flest krav och jordbruket är det område där Polens och EU:s syn skiljer sig mest markant.

Vi har även undersökt Polens rykte. De tillfrågade är svenska tjänstemän som arbetar inom EU. Vi valde denna metod för att få fram tillförlitligt primärmaterial från personer som har direkt insyn i EU:s struktur och förhållandena som råder i unionen. Vi genomförde denna undersökning genom att skicka ut en enkät per e-post. Man kan självfallet ifrågasätta dessa personers kännedom och legitimitet, men vi tror att de genom sitt arbete har fått en insyn i Polens situation.

Vi har även studerat dokument, protokoll, rapporter och promemorior från EU-kommissionen för att ta reda på vilken status Polen hade i ingångsförhandlingarna och i vilken grad de fått igenom sina önskemål. Vi tror att dessa dokument är tillförlitliga eftersom de är EU:s officiella dokument som tjänstemännen själva använt och använder sig av.

¹ Esaiasson Peter, Gilljam Mikael, Oskarsson Henrik och Wängnerud Lena, *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2004

2 Polen

2.1 Polens historia

Polen är ett av Europas största och folkrikaste länder med ungefär 40 miljoner invånare. Landet tar, enligt historien, sin början under 900-talet då en stam av polaner som bebodde ett stort område mellan floderna Wisla, Notec och Warta slår sig samman med andra västslaviska stammar under en härskare. År 966 kan man ur ett historiskt perspektiv datera den polska staten, då katolicismen introduceras i Polen genom hertig Mieszko. Under 1100- och 1200-talet delades dock landet upp i mindre furstendömen eftersom landet ständigt hotades av den Tyska Orden.² I början av 1300-talet efter närmare 200 år av oroligheter och splittring förenades landet under kung Kasimir den store som genomförde stora reformer och formade Polen till en starkt centraleuropeisk stormakt. Under 1380-talet slog sig landet samman med Litauen och genom ätten Jagiellonen kunde den Tyska Orden besegras, och under 1400-talet samt början av 1500-talet skapades ett av Europas mäktigaste riken som nådde från Östersjön till Svarta havet. Under senare delen av 1500-talet blomstrade landet som en av Europas största handelsnationer, men landet skötte sina framgångar dåligt vilket ledde till tillbakagång och förlorandet av alltmer makt. Under 1560-talet deltog Polen i det nordiska sjuårskriget, vilket påbörjade en kamp mellan Polen och Sverige om vem som skulle dominera Östersjön. Denna kamp varade under hela 1600-talet.³ Dock skedde förändringar under hela 1700-talet vilket ledde till att landet tappade alltmer makt. Ryssland, Preussen och Österrike intervenerade alla i landets egna angelägenheter och den första delningen av Polen ägde rum 1772. I början 1790-talet godkändes Polens första konstitution vilket innebar att målet låg i att reformera och modernisera landet efter upplysningens alla regler. Denna konstitution hann dock aldrig införas eftersom Ryssland, Preussen samt Österrike genomgick en andra samt tredje delning av landet vilket ledde till att Polen 1795 försvann helt från den europeiska kartan.

² Levinsson Claes & Strandberg Ingvar, *Europeiska unionens nya stater – Liten bok om EU: s nya medlemmar*, 2004, SNS Förlag, s. 134-135

³ Levinsson & Strandberg, 2 004:136

2.2 Återupprättelsen av landet

Misslyckandet av upprätthållelse vilket ledde till en delning av Polen höll i sig under hela 1800-talet samt en bit in på 1900-talet. Det var efter första världskrigets slut 1918 som landet återupprättades som en politisk enhet. Anledningen till landets återupprättelse låg i att de tre länderna, Österrike, Ryssland samt det forna Preussen, nu Tyskland, led stora nederlag genom kriget. Polen blev genom detta en republik med ett demokratiskt styrelseskick. Dock förvärrades relationen med Ryssland och under 1921 pågick ett krig mellan länderna gällande östgränsen, men kriget blev inte långvarigt, och genom fredsavtal skapades en dragning gällande östgränsen efter det premisser som Polen önskat.⁴

2.3 Polen - Andra Världskriget och Kalla Kriget

Fram tills andra världskrigets utbrott den 1 september 1939, då tyska trupper invaderade Polen, höll landet ett demokratiskt styrelseskick. I början av kriget anföll även Sovjetunionen landet, men 1941 föll det helt i tyskarnas ägo. Denna tyska ockupation höll i sig fram till att Röda Armén befriade landet 1945. Då hade Polen lidit stora nederlag och den judiska minoriteten var nästintill utplånad. Under Potsdamskonferensen 1945 fick landet viss ersättning för det lidande det utsatts för under kriget. Efter delningen av Väst- och Östeuropa tillföll Polen Sovjetunionen och förvandlades till en socialistisk republik. Resultatet av detta ledde till en kollektivisering av jordbruket samt en nationalisering av industrin vilket upprörde den polska befolkningen i högsta grad. Demonstrationer och upplopp tog vid och under 1950-talet dödades över hundratals människor och tusentals skadades. Under 1960-talet började Polen föra en alltmer liberaliserad politik men detta skapade problem och under 1968 utbröt omfattande upplopp runt om i landet. Goumulkas som vid den tiden styrde landet tvingades avgå och ersattes av Gierek. Under 1970-talet genomgick landet en ekonomisk kris och 1976 skedde återigen demonstrationer mot den svaga kommunistregim som Gierek stod i spetsen för. Den polska befolkningen ville ha ett starkare välstånd och var trötta på den gamla regimen. 1978 valdes Karol Wojtyla till påve vilket fick stor betydelse för polackerna. Den katolska kyrkan kom att ersätta den kommunistiska regimen alltmer och den polska befolkningen kämpade successivt för skapandet av ett medborgarsamhälle.⁵ 1981 markerar ett viktigt datum i den

⁴ Levinsson & Strandberg, 2004: 136

⁵ Levinsson & Strandberg, 2004: 138

polska nutidshistorien, då den nationella strejkkommittén vid Leninvarvet i Gdansk formaliserades genom att bilda fackföreningen Solidarnosc (Solidaritet). Detta var i hopp om att sätta press på den kommunistiska regimen. Tusentals och åter tusentals demonstranter gav sig ut på gatorna, men möttes av starkt motstånd från regimen. Dock slogs detta uppror ner, men 1989 tvingades kommunisterna att samarbeta med Solidaritet pga. det ekonomiska sönderfall som höll på att ske i Polen. Genom detta samarbete stadfästes Solidaritet och fick representanter i parlamentet. Två år senare upplöstes det polska kommunistpartiet.

2.4 Vägen fram till EU-medlemskapet

Under första hälften 1990-talet kallades Polen för den ”östeuropeiska tigern” pga. landets stora och snabba framgångar gällande förvandling från plan- till marknadsekonomi efter att ha varit en kommunistisk stat.⁶ Den polska regeringen erbjöd även polackerna att köpa andelar i olika fonder som förvaltade över 400 statliga företag. Således var Polen 1995 den snabbast växande ekonomin i hela Europa med ett BNP som ökade successivt. Ett år tidigare, 1994, ansökte landet om medlemskap i EU. Dock fanns det redan en bakomliggande grund för ett samarbete mellan Polen och EU som lades till grund tre år tidigare i Europaavtalet som då skrevs på och som 1994 förverkligades.⁷ Genom det europeiska avtalet fick Polen mer inblick och deltagande i EU: s arbete, och landet fick ta del av bl.a. ökat finansiellt arbete och en mer öppen politisk dialog. EU-kommissionen tog 1997 beslut om att Polen motsvarade de kriterier inom olika områden som krävdes för ett medlemskap och ett år senare startade överläggningar om medlemskap officiellt. Den 8 juni 2003 hölls folkomröstning där över 77 % av polackerna röstade för ett inträde i unionen, och den första maj 2004 ingick landet officiellt medlemskap i den Europeiska unionen.

⁶ Levinsson & Strandberg, 2004: 145

⁷ Levinsson & Strandberg, 2004: 148

3 EU: s historia

Vid andra världskrigets slut låg Europa i ruiner och relationerna mellan dess nationer var komplicerade. Ledare och folk var trötta på krig och konflikter och man började sträva efter att samarbeta länderna emellan i stället för att försöka hävda sig och sin nation.⁸ Även ekonomiska intressen var viktiga. I början av 1950-talet inleddes Kalla kriget och USA försökte stärka Västeuropa genom Marshallhjälpen, samtidigt som Frankrike spjärnade emot av rädsla för att grannen Tyskland på nytt skulle bli stark och mäktig.⁹ 1950 föreslog Frankrike i Schumandoktrinen en gemensam och överstatlig kontroll av kol- och stålindustrin för att den militära produktionen skulle hållas nere. Förslaget gick igenom och 1952 bildades EKSG med Frankrike, Västtyskland, Italien och Benelux-länderna som medlemmar.¹⁰ De Skandinaviska länderna ansåg sig alltför neutrala för att delta, och Storbritannien ville hålla sig utanför överstatliga samarbeten. De östeuropeiska länderna föll bort i ett tidigt stadium på grund av att de tillhörde den sovjetiska maktsfären i Kalla kriget.¹¹

Ett flertal olika institutioner bildades för att administrera EKSG på ett överstatligt plan. Föregångarna till kommissionen, ministerrådet, Europaparlamentet och domstolen hade långtgående befogenheter att fatta beslut och stifta lagar. Kol- och stålunionen blev ekonomiskt framgångsrik och medförde ett fördjupat samarbete mellan medlemsländerna. 1958 inleddes Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen, och tillsammans med kol- och stålunionen benämndes dessa de Europeiska Gemenskaperna, förkortat EG.¹²

Under 1960-talet avskaffades alla interna tullar inom EG, och en gemensam policy infördes för jordbruk och handel. Detta ledde till ökad handel med jordbruksprodukter mellan medlemsländerna, men fick även konsekvenser internationellt, då högre tullar lades på produkter från exempelvis USA.¹³ En annan viktig förändring var att många frågor skulle beslutas genom QMV, majoritetsval. Länderna tilldelades röster efter folkmängd och den förlorande sidan var tvungen att finna sig i besluten som togs.¹⁴

Under 1970-talet ökade EG: s legitimitet genom att direktval till Europaparlamentet infördes, och de överstatliga institutionerna blev allt starkare.

⁸ Tallberg, 2 004:22

⁹ Bomberg och Stubb, 2 003:23

¹⁰ Tallberg, 2 004:22

¹¹ Bomberg och Stubb, 2 003:24

¹² Tallberg, 2 004:23-24

¹³ Bomberg och Stubb, 2 003:29

¹⁴ Bomberg och Stubb, 2 003:31

1973 utvidgades samarbetet med Storbritannien, Irland och Danmark och 1979 togs de första stegen mot en gemensam valuta, men man var ändå ganska långt ifrån en helt igenom gemensam marknad.¹⁵ Politiska och ekonomiska ledare började på 80-talet sträva efter att återupprätta Europas ekonomiska konkurrenskraft för att kunna hävda sig mot övriga världen. 1985 presenterade kommissionen ett handlingsprogram med målet att fullborda EG: s inre marknad. Inom en sjuårsperiod skulle det införas fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital. Genom Europeiska enhetsakten 1987 övergick man helt till QMV i frågor som rörde den ekonomiska marknaden.¹⁶ 1993 lades två nya politikområden till de Europeiska Gemenskaperna genom Maastrichtfördraget, och resultatet av detta blev den Europeiska Unionen. Redan 1990 hade Östtyskland gått med genom Tysklands återförening, och 1995 skedde den fjärde utvidgningen genom att Finland, Sverige och Österrike anslöt sig till EU. Dessa länder grundade sitt beslut på att Kalla kriget nu var över och att ett medlemskap därmed inte hotade alliansfriheten.

Det Kalla krigets slut och Sovjetunionens sammanbrott medförde stora förändringar i Europa. Under 1990-talet började Öst- och Centraleuropa närma sig EU och flera länder ansökte om medlemskap. 1998 och 2000 började man förhandla och satte samtidigt upp tre villkor som kandidatländerna var tvungna att uppfylla för att få medlemskap. Villkoren var 1) landet ska ha stabila politiska institutioner som garanterar demokrati, 2) landet ska ha fungerande marknadsekonomi och kunna hantera marknadskrafterna och konkurrensen inom EU, och 3) landet ska kunna anta EU: s hela regelverk och ansluta sig till målen för EMU. Detta var långt ifrån självklara saker för de tidigare diktaturstyrda Sovjetstaterna men förhandlingarna fortsatte och år 2004 blev Polen, Ungern, Tjeckien, Slovakien, Slovenien, de baltiska staterna samt Cypern och Malta fullvärdiga medlemmar i EU.¹⁷

Unionens femte utvidgning har medfört nya konsekvenser. De senaste medlemsländerna har sämre ekonomi och är långt mer beroende av jordbruk än de övriga, vilket har haft inverkan särskilt på jordbrukspolitiken och samstämmighetspolitiken.¹⁸

¹⁵ Bomberg och Stubb, 2 003:32-33

¹⁶ Tallberg, 2 004:27

¹⁷ Tallberg, 2 004:31-32

¹⁸ Bomberg och Stubb, 2 003:36

3.1 Politikområden

Medlemsländernas samarbete inom EU har i mångt och mycket suddat ut gränserna mellan inrikes- och utrikespolitik. Man har gemensamma regler på allt fler politikområden, särskilt på de marknadsrelaterade. Man kan likna EU vid ett federalistiskt system där makten är uppdelad mellan det nationella och övernationella planet.¹⁹ Jordbrukspolitik, handelspolitik och monetär politik är exempel på områden där EU har exklusiv makt, medan medlemsländerna själva har viss beslutanderätt inom till exempel miljöpolitik och industripolitik.²⁰ Politikområdena delas även i tre pelare. Den första är överstatlig och innehåller det som tidigare var EG, alltså den inre marknaden, den fria rörligheten och näringslivspolitik. De övriga två är mellanstatliga och reglerar den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, samt polisiärt och straffrättsligt samarbete.²¹

I dagsläget är EU:s primära mål att skapa en fri inre marknad och det är därför den första pelaren är överstatlig. För att uppnå målet använder man olika marknadsbyggande åtgärder, till exempel gemensamma förordningar och direktiv, omfördelning av ekonomiska medel mellan medlemsstater och grupper och gemensam monetär politik.²² EU:s budget är förhållandevis liten om man jämför med de större medlemsländernas.²³ Unionens inkomster kommer främst ifrån jordbrukstullar, handeltullar och andra avgifter på produkter importerade från icke-EU-länder, samt ifrån ”medlemsavgift” från medlemsstaterna. Denna avgift är baserad på statens bruttonationalindex och momsbas. I takt med att fler politikområden lagts till samarbetet, har EU:s utgifter ökat. De största kategorierna är jordbrukspolitik, som står för nära halva unionens budget, samt regionalpolitiken, i form av strukturstöd.²⁴

3.2 Den politiska processen

Det finns tre större varianter av beslutsprinciper inom EU. Community-metoden används om frågan är en sådan där EU har exklusiv makt, och då tas den inledningsvis upp i kommissionen. Ministerrådet konsulterar andra institutioner

¹⁹ Bomberg och Stubb, 2 003:113

²⁰ Tallberg, 2 004:62

²¹ Tallberg, 2 004:65-66

²² Tallberg, 2 004:67

²³ Bomberg och Stubb, 2 003:115

²⁴ Tallberg, 2 004:79-81

och tar sedan beslut. EU-domstolen tillkallas om det rör sig om en rättslig tvist. Parlamentet har inflytande om det rör sig om budgetfrågor. I intergovernmental-metoden har de enskilda medlemsländernas regeringar den största makten, övriga institutioner kan konsulteras men de tar inga beslut. Denna metod används främst i frågor som rör andra och tredje pelaren, där medlemsländerna har större maktbefogenheter. Coordination-metoden används när EU-medlemmarna diskuterar gemensamma problem och försöker lära av varandra för att koordinera politiken på det nationella planet, med EU-policyn.²⁵

EU är ett system av ”fastställda mönster för regerande, men utan regering”.²⁶ Därför är det svårt att observera vem som egentligen styr. Unionen har överstatlig makt på vissa politikområden, och där är det de stora institutionerna Kommissionen, Ministerrådet, domstolen och parlamentet som fattar beslut, men dessa konsulterar en mängd interdependenta, specialiserade aktörer som även de har visst inflytande i beslutsprocessen.²⁷

3.3 Demokratiunderskott?

Inom statsvetenskapen har man tagit upp frågan om EU:s legitimitet. Vissa hävdar att EU har ett demokratiunderskott eftersom det inte finns någon specifik styrande institution som kan hållas ansvarig för unionens handlingar.²⁸ EU stiftar lagar och skapar regler som påverkar enskilda individer i medlemsländerna, och en stor del av den makt som tidigare var statens, innehas numera av EU-institutionerna. Samtidigt saknar EU den traditionella demokratiska representationen som medlemsländerna har på det nationella planet.²⁹

Europaparlamentet, den enda direktvalda institutionen, är också den svagaste. Dess makt har visserligen ökat, men fortfarande har man inget att säga till om i första pelaren. Andra legitimitetsproblem EU dras med är att insynen i beslutsprocessen är mycket begränsad, samt att de nationella regeringarna försvagats och att medborgarna därmed har mindre möjligheter till ansvarsutkrävande.³⁰

²⁵ Bomberg och Stubb, 2 003:139-140

²⁶ Bomberg och Stubb, 2 003:158

²⁷ Bomberg och Stubb, 2 003:148

²⁸ Bomberg och Stubb, 2 003:157

²⁹ Bomberg och Stubb, 2003: 159-160

³⁰ Tallberg, 2 004:197-199

4 Diskussion kring maktbegreppet

4.1 Makt enligt teoretiker inom samhällsvetenskapen

Nedan följer en kort beskrivning av olika teoretikers syn på makt inom samhällsvetenskapen.

4.1.1 Bacharach och Baratz

Bacharach och Baratz, två anhängare av den två-dimensionella synen, menar att makt har två olika ansikten. De pekar på tre olika skäl till varför makt ej kan ses som en egendom som kan innehas av en person eller en grupp med fler personer. Man skiljer inte mellan makt över människor och makt i sak. Makt kan heller inte mätas utan endast ställas i relation till något gällande det mål som ska uppnås. Sist menar Bacharach och Baratz att förfogandet av makt inte är detsamma som förfogande av maktmedel. Man kan inte äga makt utan har man ett tillvägagångssätt som leder till att makten används framgångsrikt, handlar det om den relativa vikten av motståndarens oförenliga värderingar.³¹

Makt utlöses när A deltar i beslutsfattandet som i sin tur påverkar B. Makt utövas även när A tillägnar sin egen energi i skapandet eller återuppbyggnaden av sociala och politiska värden. Den centrala punkten i detta är att reglerna i spelet opererar systematiskt samt konstant hela tiden till fördel för speciella människor och grupper på bekostnad av andra. Detta gäller främst de som Bacharach och Baratz benämner som status-quo försvararna, som oftast är minoritet eller en elit.³²

Vad uppnår då denna andra två-dimensionella syn av makt? Bacharach och Baratz använder termen makt generellt för att kunna referera till alla former av lyckad kontroll gällande A över B.

³¹ Lukes Steven, *A radical view*, Palgrave Macmillan, Second edition, 2005: 20-21

³² Lukes Steven, 2005:22

4.1.2 Foucault

Foucault menar främst att det finns en djup och intim samhörighet mellan makt och kunskap, och ser man till dessa mekanismer inom samhällsvetenskapliga discipliner, pekar Foucault på att dessa renderar effektivt. Foucault menar att makt är relationell, *"makt är något man utövar snarare än besitter"*.³³ Han är inte intresserad av enskilda makthavare, vem som eventuellt har eller inte har makt.

I sin forskning är han överhuvudtaget mycket försiktig med att peka ut orsakerna till makt eller förändringar. Han har svårt för teorier som hävdar att något är förutbestämt eller teorier som letar efter personliga eller psykologiska skäl till historiska handlingar. Han menar exempelvis att maktutövning alltid kostar. Dels finns det en ekonomisk kostnad men även en politisk kostnad. Förtryck kan leda till revolt, och den billigaste makten vore om man bevakade sig själv och ingen annan. Fördelarna är den ständiga (själv) bevakningen, och den direkta (själv) bestraffningen. Detta är en maktens utopi, en motsats till diktator eller regeringsmakt.

4.1.3 Dahl

Makt är ett begrepp som definieras väldigt olika beroende på vem som utför definitionen. R.A Dahls klassiska definition av makt lyder:

"A har makt över B i den utsträckning han kan få B att göra något han annars inte skulle göra"

Genom denna definition försökte Dahl fånga själva andemeningen av begreppet makt, den intuitiva känslan man får när man tänker på ordet. Dahl menar att makt är en relation som kan existera mellan individer, regeringar, stater eller andra grupperingar. Vidare anser han att A:s makt över B inte är fullständig, utan inskränker sig till vissa områden.³⁴ Han har en pluralistisk syn på makt i det att han säger att det inte existerar någon styrande elit utan att makten är utspridd och att olika aktörer har makt över olika områden.³⁵

Dahl betonar vikten av att se till resurser för att mäta makt. Resurser är pengar, kontroll över arbetstillfällen och kontroll över informationskällor. Man kan observera hur väl resurserna utnyttjas genom att titta på politisk skicklighet, motivation att utnyttja makt, och kostnaderna för att utnyttja resurserna. Han

³³ Foucault, Michel, *Övervakning och straff*. 1974 Lund: Arkiv Förlag

³⁴ Stewart R. Clegg, *Frameworks of power* 2002:51

³⁵ Clegg, 2002:53

menar alltså att den grundläggande maktfaktorn är kontroll över resurser, och denna kan man studera redan innan någon relation upprättats mellan A och B.³⁶ Newton kritiserar Dahls pluralistiska synsätt, och hävdar att den som har tillgång till omfattande politiska resurser och arbetar med politik på ett professionellt och effektivt sätt, också kommer att inneha makten. Den som kritiserar eller försöker påverka makthavarna kommer inte att komma långt. Så länge de professionella makthavarna arbetar på ett legitimt sätt kommer uppstickarna inte att få någon uppmärksamhet.³⁷

4.1.4 Russell, Weber och Wrong

Bertrand Russell definierade makt som ”produktionen av önskade effekter”. Han sammanlänkade således makt och intention och ansåg att A har mer makt än B om A uppnår fler av sina önskade effekter. Han skiljer på makt som är stadfäst av tradition och makt som är nyvunnen. Den gamla traditionsbundna makten tenderar att betraktas dels som legitim och välvillig eftersom den är så djupt rotad i systemet och del av spelets regler, och dels som orättvis eftersom institutioner och ledare tenderar att befästa orättvisor mer och mer ju längre tiden går.

Max Weber betonar även han vikten av intention. Han definierar makt som ”sannolikheten att en aktör i en relation kommer att kunna få igenom sin vilja även om han möter motstånd”. Viljan är alltså intentionen och om aktören får igenom denna så är det ett tecken på makt. Weber hävdar dock att basen för all makt är dominans, som tar sig uttryck i ekonomiskt ägande och auktoritet. Auktoritetsbegreppet kopplas ihop med tradition i Russells anda.

Efter Russell och Weber följde flera tänkare som betraktade makt som intention. Dennis Wongs definition av makt lyder ”vissa personers kapacitet att producera intentionella och förutsedda effekter för andra”. Han menar alltså att A får B att göra något som B annars inte skulle ha gjort, men även att A på förhand räknat ut vad B skulle göra om A hade makt över B. Makt är således intentionellt och effektivt inflytande och det räknas inte som maktutövande om inte inflytandet var avsiktligt.³⁸

³⁶ Clegg, 2002:55

³⁷ Clegg, 2002:62-63

³⁸ Clegg, 2002:72-74

4.1.5 Att mäta makt

I artikeln "*Measuring national power*", definierar författarna olika typer av makt, samt metoder för hur man bör mäta denna. De menar att man bör se på stater som "capability containers" med demografiska, ekonomiska och teknologiska möjligheter. Dessa möjligheter blir relevanta och mätbara först när de omsätts i praktiken. Man mäter makt genom att se på en stats:

- Resurser, t.ex. BNP, folkmängd, försvar
- Hur makten omsätts genom nationella processer
- Resultat av maktutövande³⁹

"Hard power" är maktresurser såsom folkmängd, BNP och militära resurser, medan "soft power" är landets idéer och kultur. USA använder sig av soft power när de sprider sina produkter och sin livsstil till andra länder.⁴⁰ Det är svårt att definiera exakt vad som är soft och hard power, det beror mycket på hur makten uppfattas av mottagaren. Ekonomiska sanktioner benämns ofta som soft power, men de kan slå hårt mot landets befolkning och ha lika stark verkan som regelrätt krig.⁴¹ För att kunna mäta makt bör man inte se endast till de klassiska faktorerna ur det realistiska perspektivet. Om en stat är öppen för innovation, har stabila sociala institutioner och god kunskapskvalitet, räknas det också till maktfaktorerna.⁴² För att kunna omsätta statens resurser i makt och mäta denna på ett tillförlitligt sätt, bör man studera fyra huvudområden; ekonomi, institutioner och politisk struktur, socialt kapital samt sociala strukturer. Inom ämnet politisk struktur bör man kontrollera graden av korruption och demokrati i landet, och i de sociala strukturerna bör man se om det finns stora klasskillnader och fattigdom.⁴³

³⁹ Measuring national Power, Gregory F. Treverton, Seth G. Jones:13

⁴⁰ Treverton och Jones: 15

⁴¹ Treverton och Jones: 13

⁴² Treverton och Jones: 16

⁴³ Treverton och Jones: 19

5 Makt som inflytande

Vi har nu flera olika teoretiska ingångar på maktbegreppet. För att kunna studera Polens inflytande i EU måste vi dock ta fram en egen definition av makt. Dahls definition fångar det basala konceptet makt, men vi tror att makt kan existera även om det inte tydligt framgår att B går emot sina egna önskemål och följer A: s vilja. Russell, Weber och Wrong fångar en intressant infallsvinkel då de hävdar att makt är sammankopplat med intention och vilja. Vi menar att bakom denna intention som A har, kan ligga ett behov av att få B att agera på ett visst sätt. Oavsett om A är en person, grupp eller stat, tror vi att A strävar efter att maximera sina intressen och tillfredsställa sina behov. A räknar ut på vilket sätt detta bäst ska genomföras, och agerar sen därefter, enligt rational actor-teorin. A: s behov omsätts i det som Wrong kallar intention, och detta avspeglas i A: s handlingar. Bacharach och Baratz betonar att makt inte kan mätas utan bara ställas i relation till det mål som ska uppnås, samt att makt inte kan ägas, utan beror på om tillvägagångssättet leder till att makten används framgångsrikt. De hävdar även att makt uppkommer genom A deltar i beslutsfattandet som påverkar B. Vi menar att denna definition är den mest fruktbara för vår forskning. Vidare hävdar vi att det som kommer att mätas, snarare bör kallas inflytande än makt. Detta eftersom makt som begrepp är väldigt allomfattande och för tanken snarare till dominans än till medbestämmande. Inflytande passar väl in i Bacharach och Baratz definition av makt, eftersom fokus ligger på beslutsfattandet och medbestämmande i detta. Vår teoretiska definition lyder således:

”Inflytande är att A deltar i beslutsfattandet som påverkar B”

5.1 Vår definition

För att vår studie ska kunna bli genomförbar väljer vi att operationalisera vår egen definition. Detta är av stor betydelse för vår undersökning eftersom det handlar om vilka resultat vi kan komma fram till och med hur stor säkerhet. För att säkerställa validitet och reliabilitet är det således av största vikt att operationaliseringen blir korrekt genomförd. Vi ämnar tilldela vår teoretiska

definition operationella indikatorer. För att vi ska kunna uppnå så god validitet som möjligt, är det viktigt att våra förutsättningar för studien kan erbjuda tolkningar som är övertygande och realistiska.⁴⁴

Vad vi anser är viktigt att belysa, är att inga teoretiska definitioner är självklara, när det gäller att mäta eller samla in empiriskt material gällande statliga skeenden.⁴⁵ Eftersom makt är ett såpass omfattande begrepp, kan man definiera det på många olika sätt. Vi har valt att använda oss av denna specifika definition eftersom vi anser att den väl ringar in det område vi ämnar studera.

5.2 Abstraktionsnivå

Vår undersökning syftar till att utreda hur mycket inflytande Polen har i EU. Vi har valt att lägga vår frågeställning på en förhållandevis låg abstraktionsnivå för att begränsa oss till ett land. På en högre abstraktionsnivå hade frågan kunnat lyda ”Hur mycket inflytande har länderna från den femte utvidgningen i EU?”, och på en ännu högre ”Hur mycket inflytande har nya medlemsländer i unioner?”. Vi tror dock att alla de nyare medlemsländerna är unika i sina strategier och mål, och det är en av orsakerna till att vi väljer att fokusera endast på Polen. Vi anlägger här ett hermeneutiskt perspektiv, eftersom vi riktar in oss på ett specifikt förhållande och inte strävar efter att finna allmänna lagar.⁴⁶

5.3 Operationalisering

Hur man bäst mäter makt är troligen lika omdiskuterat som själva maktbegreppet. Treverton och Jones fokuserar på demografiska, ekonomiska och teknologiska möjligheter för att kontrollera den potentiella makten. Även socialt kapital och sociala strukturer betonas för att kunna studera makt.

Vi menar att det är viktigt att studera dessa basala maktfaktorer för att få en uppfattning om en stats potentiella inflytande. För att ta reda på i vilken grad Polen deltar i beslutsfattandet som påverkar EU, måste vi få en bild av vilka medel Polen har till sitt förfogande. Vi tror att om de grundläggande maktfaktorerna pekar på att Polen är en inflytelserik stat, så har landet också stort

⁴⁴ Esaiasson m.fl. *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2 004:57-59

⁴⁵ Esaiasson m.fl. 2 004:58

⁴⁶ Lundquist, *Det vetenskapliga studiet av politik*, Studentlitteratur, 1993: 64

inflytande i EU. Vi menar även att det är av vikt att studera ett område där Polen har varit drivande i beslutsfattandet.

Således består vår studie av två delar. Den första är av beskrivande art och syftar till att redogöra för Polens potentiella makt i EU. Vi mäter inflytande enligt traditionella realistiska metoder, men tar även in indikatorer för så kallad "soft power". I studiens andra del går vi in på det område som har förändrats mest genom EU: s femte utvidgning, nämligen den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP). I denna del tittar vi på hur Polen har använt sina maktmedel för att delta i beslutsfattandet gällande jordbrukspolitiken.

De operationella indikatorerna vi använder oss av är:

Storlek
Röster i EU
Resurser (BNP, militära resurser)
Rykte
Socialt kapital
Sociala strukturer (klasskillnader)
Politiska strukturer (demokrati, korruption)

Vi kommer nu att pröva var och en av de operationella indikatorerna på Polen, för att få en djupare förståelse för landets potentiella inflytande.

5.4 Storlek

Polens landyta är ca 312 000 kvadratkilometer, vilket gör landet till ett av de största i Europa. Man kan jämföra landytan med Tysklands, ca 357 000 kvadratkilometer, Frankrikes, ca 549 000 kvadratkilometer och Italiens, som ligger på ca 301 000 kvadratkilometer. Polen är alltså, till ytan sett, ett av de större länderna i EU.

Om man däremot tittar på folkmängden ser man att Polen är av mellanstorlek med sina drygt 38 miljoner invånare. Tyskland har över 82 miljoner och Frankrike 63 miljoner invånare, medan t.ex. Ungern och Sverige har ca 10 miljoner var.⁴⁷

Brigid Laffan och Alexander Stubb hävdar att det finns fyra storlekar på staterna i EU, stora, mellanstora, små, och micro. Polen placerar de i kategorin stora stater. De menar vidare att storlek är en viktig faktor i EU-sammanhang, inte bara för att den determinerar antalet röster staten tilldelas, utan även för att den medför

⁴⁷ www.ud.se

politiskt, ekonomiskt och diplomatiskt inflytande. En stor stat har helt enkelt mer att säga till om än en liten.⁴⁸

5.5 Röster i EU

I Europaparlamentet sitter 732 ledamöter från alla medlemsländerna. Som tidigare nämnts råder en debatt om huruvida parlamentet har tillräcklig makt, och om EU på grund av detta lider av demokratiunderskott. Ledamöterna till parlamentet väljs vart femte år direkt av medlemsländernas medborgare, och de delas in efter politisk tillhörighet. Varje lands folkmängd avgör hur många representanter landet får i parlamentet. Polen har, liksom Spanien, 54 parlamentsledamöter. Tyskland har flest, 99 ledamöter, medan Frankrike, Italien och Storbritannien har 78 vardera. Två andra länder från den femte utvidgningen, Tjeckien och Ungern, har 24 ledamöter var, medan Sverige har 19 och Irland med sina fem miljoner invånare har 13 ledamöter. Att det ser ut så här beror på att de mindre länderna har fler platser i förhållande till sin folkmängd.

Ministerrådets medlemmar varierar mellan medlemsländernas olika ministrar beroende på vilka frågor som behandlas. Här gäller QMV och varje land tilldelas röster efter folkmängd. Det totala antalet röster är 321 och av dessa har Polen 27, lika många som Spanien. Frankrike, Italien, Storbritannien och Tyskland har 29 röster var, Sverige har 10 och Irland 7. För QMV-beslut krävs 62 procent av EU:s befolkning, eller 232 röster, samt en majoritet av antalet medlemsländer. Dessa regler tillkom genom Nicefördraget 2003.⁴⁹ Gustav Dieckheuer och Boguslaw Fiedor menar att 62 procents-regeln inte har medfört några stora skillnader i ländernas makt att fatta beslut. Däremot har den så kallade ”destruktiva kraften” påverkats, alltså ländernas makt att blockera ett beslut. De hävdar att koalitioner på så få som tre till fyra länder kan stoppa beslut, men då måste det vara stora länder, till exempel Tyskland + Storbritannien + Frankrike eller Tyskland + Frankrike + Italien.⁵⁰ Polen är alltså, tillsammans med Spanien, det femte mäktigaste medlemslandet i EU om man ser till röstfördelning och antal representanter. Men inflytandet tycks bero till stor del på vilka frågor man driver och vilka andra EU-medlemmar man driver dem med. Är Polen en del av en stark koalition så har man troligen goda chanser att driva igenom sina mål, men har man en stark koalition emot sig, som någon av de ovannämnda, får man räkna med att lägga sig.

⁴⁸ Bomberg & Stubb, Oxford University Press. 2003: 73-75

⁴⁹ www.EU-upplysningen.se

⁵⁰ Lang Peter, *Eastward enlargement of the European Union*, 2003: 192-193

5.6 Resurser

För att ta reda på hur starkt Polen är ekonomiskt, bör vi främst se till landets BNP. År 2002 låg denna på 10 560 PPP-dollar per capita. PPP står för purchasing power parities, alltså ”köpkraftsenheter”. Man kan notera att BNP har ökat kraftigt och nästan dubblats sedan 1990. BNP-tillväxten har således varit hög, 1990 till 2001 låg den på 4,40 procent per capita. En intressant aspekt är att endast 3,10 procent av Polens BNP kommer från jordbruk, trots att en mycket stor del av landets befolkning ägnar sig åt detta, och att merparten av landytan är jordbruksmark.

Man bör även se till landets BNI, alltså bruttonationalintäkten. Denna ligger på 11 210 PPP-dollar per capita, vilket placerar Polen på plats 41 av världens länder. Det kan jämföras med andra EU-länder som Tyskland, plats 17, Storbritannien, plats 15 och Sverige som hamnar på 20:e plats.

Vi har också tittat på Polens utlandsskuld. Denna är förhållandevis hög, med 62 393 miljoner US-dollar i skuld hamnar landet på elfte plats i världen och man har den största utlandsskulden i hela EU.

Den ekonomiska tillväxten i Polen är alltså hög, med 4,40 procent ligger man före de flesta västeuropeiska länderna, men man är ändå inte i närheten av deras stabila ekonomi. Detta illustreras också av den höga utlandsskulden. Men BNP ökar stadigt och man kan konstatera att även om Polen fortfarande är svagare än de större EU-länderna så är man på väg uppåt.

Vad gäller försvaret ser man att Polen lägger 1,86 procent av sin BNP på försvar, vilket är varken mer eller mindre än de flesta andra EU-länderna. Tyskland lägger 1,45 procent och Frankrike 2,58.⁵¹

I landet gäller allmän värnplikt, men antalet soldater är på nedgång och militären blir alltmer internationell. Till exempel bidrog Polen på USA:s och Storbritanniens sida med ca 2000 soldater till kriget i Irak.⁵² Det polska försvarsministeriet menar att man bör upprätthålla ett försvar som dels är starkt nog att stå emot alla potentiella hot utifrån, och dels möjliggör för Polen att delta aktivt och bidra med stabiliserande och preventiva åtgärder i konflikter runt om i världen.⁵³

⁵¹ www.globalis.se

⁵² www.sakerhetspolitik.se/templates/Level3Page/.aspx?id=339

⁵³ Ministerstwo obrony narodowej Rzeczypospolitej Polskiej,
http://www.wp.mil.pl/strona.php?idstrona=35&idn=1_4_1

5.6.1 Socialt kapital

För att ta reda på Polens sociala kapital har vi valt att se till faktorerna fackföreningsanslutning och tidningsläsande. Vi har endast funnit siffror för detta från mitten på 90-talet, men vi tror ändå att de kan vara representativa. 1995 var 27 procent av den polska arbetskraften som inte sysselsatte sig med jordbruk, anslutna till något fackförbund. (SPSS-databasen) Detta är en ganska hög siffra för att gälla hela befolkningen, eftersom en mycket stor del av denna faktiskt är sysselsatta inom jordbruket. Man får även notera att Polen troligen har en stark tradition av fackföreningsanslutning med tanke på ”Solidaritet”, den starka fackrörelsen på 80-talet.

Vad gäller tidningsläsande har vi tittat på antal utkomna tidningar per 1000 personer. Denna siffra uppgick 1996 till 113, alltså drygt en tidning per 10 invånare. (SPSS-databasen) Vi anser att detta är en relativt hög siffra och sammantaget tyder dessa båda faktorer på att Polen har högt socialt kapital.

5.6.2 Sociala och politiska strukturer

Vi har valt att undersöka korruption och klasskillnader. Vad gäller korruption har Polen 3,4 på en tiogradig skala, där en lägre notering indikerar högre korruption, och tvärtom. (SPSS-databasen) Det står således tydligt att korruptionen är mycket hög i landet. Man kan jämföra med Sverige som har 9,5 och alltså knappt någon korruption alls.

Däremot är klasskillnaderna inte särskilt stora i Polen. Detta mäter man med gini-indexet som går från 0-100, där ett högre värde visar på sned inkomstfördelning. Polens gini-värde är 31,6, vilket är ett ganska genomsnittligt värde för ett europeiskt land. Sveriges värde ligger på 25 (SPSS-databasen). Man kan även se att inkomstandelen för 90 procent av befolkningen är 75 procent av det totala, medan Sverige endast ligger något högre, på 80 procent. Sammanfattningsvis kan man säga att Polen har stora problem med korruption, men inkomstfördelningen är förhållandevis rättvis och klassklyftorna är små.

6 Rykte

Ingrid Hjelt af Trolle, ambassadör och biträdande myndighetschef på EU-representationen, betonar att Polen är ett relativt nytt medlemsland, och att man därför fortfarande befinner sig i ett stadium där man bygger upp en fungerande organisation för EU-arbetet. Därför menar hon att Polen har ganska litet inflytande i förhållande till sin storlek. Däremot menar hon att Polen strävar efter att uppfattas som ett av de stora EU-länderna, samt att andra stora länder räknar med Polen. Vidare anser hon att Polens interna instabilitet påverkar båda landets agerande och hur det uppfattas, i en negativ riktning.

Även Carl-Johan Lindén, lantbruksråd på EU-representationen, betonar Polens maktambitioner, och anser att dessa ger landet ett generellt sett stort inflytande. Han hävdar dock att landets inflytande inte är så stort som det kunde vara, beroende på att man ännu inte lärt sig förhandlingsspelet och därför begår taktiska misstag. Carl-Johan Lindén menar att Polens inflytande i CAP varit större eftersom man samarbetat med andra inflytelserika länder och därmed fått acceptans för sina ståndpunkter.

Anna Jardfelt, KUSP-samordnare, belyser även hon att Polen är ett nytt medlemsland och har därför inte fått chans att utnyttja sin fulla potential ännu. I sitt arbete har hon dock observerat att Polen inte drar sig för att agera på ett kraftfullt sätt, senast gällande EU:s politik gentemot Ryssland.

Mikael Anzén, förste ambassadsekreterare på EU-representationen, menar att Polen har normalt inflytande i förhållande till sin storlek, men att man i många frågor varit mer drivande än de övriga nya medlemsländerna.

Man kan alltså notera att det inte enbart är röstfördelningen inom EU som bestämmer hur stort inflytande medlemmarna har. Det politiska spelet är av stor vikt och det tar tid att lära sig hur man ska gå till väga för att föra fram sina åsikter. Det verkar också vara avgörande hur landet ser på sig själv. Ingrid Hjelt af Trolle, Carl-Johan Lindén och Anna Jardfelt poängterar alla att Polen har maktambitioner och ser på sig själv som en mäktig EU-medlem. Detta påverkar alltså övriga aktörers synsätt.

Ingrid Hjelt af Trolle pekar på Polens interna instabilitet som en faktor som sätter käppar i hjulet. Man kan tänka sig att det är faktorer som hög korruption och dålig ekonomi som utgör denna interna instabilitet. Det ter sig rimligt att ett land med hög korruption inte respekteras i lika hög grad inom en sammanslutning som EU.

7 Polens reella inflytande

7.1 CAP: s historia

CAP står för Common Agricultural Policy och är den internationella benämningen för den europeiska gemensamma jordbrukspolitiken. Grunderna för EU: s jordbrukspolitik formades i slutet av 1950-talet. Jordbrukspolitiken har i stort sett varit oförändrad sedan dess. Vikten har legat i att i första hand stödja och främja den egna inhemska produktionen på bästa möjliga sätt. Dock förändrades marknadsläget över tiden och genom att avskärma nationell jordbruksproduktion från importkonkurrens ledde detta till att produktionsöverskottet lyftes ut med hjälp av bidrag.⁵⁴ Detta i sin tur, ledde till ett överskott av produkter inom jordbruket. Dock tilltog överskott och pressade priser vilket under 1980-talet tvingade den europeiska unionen till att öka sin budget främst för export.⁵⁵ I början av 1990-talet genomfördes en jordbruksreform där jordbrukare inom unionen via priser skulle ersättas med avel och djurbidrag. 1995 instiftades UR-avtalet vilket innebar sänkning av tullskyddet samt möjlighet till subventioner inom export.⁵⁶ Man kan benämna hela 1990-talet som ett uppvaknande, där begränsningarna i produktionen ledde till att man kunde minska överskottet och rikta in sig på en mer miljövänlig linje, där lantbrukarna inom unionen var tvungna att visa allmänheten vad det var de sysslade med.⁵⁷ Till följd av de förändringar som skedde under 1990-talet ledde detta fram till att en ny reform skapades 2003 som fullkomligt kom att förändra unionens sätt att stödja jordbrukarna. Denna reform innebar mer anpassning till skattebetalarna så de verkligen kunde följa med i processen och se till att kostnaderna för CAP skulle hållas inom kontrollerande former. Det skulle även ge jordbrukarna friheten och möjligheten till att producera det som den internationella marknaden ville ha.⁵⁸

⁵⁴ Kungliga Skogs- och Lantbruksakademiens tidskrift, *Utveckling i Polen*, André Gunnar, 2003, s 55

⁵⁵ http://ec.europa.eu/agriculture/publi/capexplained/cap_sv.pdf, s 7

⁵⁶ André, 2003: 55

⁵⁷ http://ec.europa.eu/agriculture/publi/capexplained/cap_sv.pdf s 7

⁵⁸ http://ec.europa.eu/agriculture/mtr/index_sv.htm

7.2 Polen och CAP

Lantbruken i Polen är i huvuddel småjordbruk med små arealer som drivs med förhållandevis gammalmodiga metoder. Det finns alltså mer småjordbruk än stora jordbruk som den europeiska unionen anses behövs, för att kunna driva effektiviserade industrijordbruk. Omkring 19 % av den polska befolkningen arbetar inom jordbrukssektorn. Med antalet invånare i Polen, innebär detta att landet har Europas största lantbruksbefolkning. Dock har den polska bondebefolkningen sjunkit över en period på 10 år. 1990 beräknades det finnas ca 2,1 miljoner lantbruk i Polen medan det 2000 uppgick till 1,9 miljoner.⁵⁹

När Polen ingick medlemskap 2004 insåg de polska bönderna snabbt att det skulle bli problem. Därav finns en stor misstänksamhet gällande den gemensamma europeiska jordbrukspolitiken. Det största problemet ligger i det ekonomiska bidraget som tilldelas EU:s alla bönder. CAP har deklarerat att de polska jordbruken endast kan erhålla 25 % av de bidrag som bönderna i EU: s västra del tar emot. Detta har skapat en stark kritik från Polens sida eftersom man anser att fördelningen av bidrag sker på ett orättvist sätt och att konkurrensen inom den europeiska unionen blir felaktig.⁶⁰ Som det skrevs inledningsvis här ovan, ligger problemet i att EU anser att det småskaliga jordbruk som Polen driver över lag inte kan förändras och dras mer mot större mer industritillverkande jordbruk som EU eftersträvar. Problemet torde för Polens del ligga i att den produktion som skett i de polska småjordbruken har svårt att konkurrera med de produkter som skapats av de mer industritillverkande jordbruken, främst på den nationella, men även på den internationella marknaden. Detta bör sannolikt leda till att arbetslösheten bland de polska bönderna kommer att öka drastiskt det närmsta decenniet pga. att de småjordbruk som finns inte kommer att klara av den internationella konkurrensen.

CAP skriver i sin agenda om hur de nya medlemsländer som 2004 antrade unionen har skapat nya utmaningar inom jordbrukssektorn. Fyra miljoner jordbrukare har tillkommit till de sju miljoner som innan funnits. CAP pekar på att framsteg har gjorts inom moderniseringen av jordbruket, speciellt i de gamla östblocksländerna, men att utmaningen har legat i att öka välståndet ute på landsbygden. Genom att bistå med bidrag under en femårsperiod till de småbrukare som har ekonomiska problem, kan dessa småbruk struktureras om för att bli solida.⁶¹

⁵⁹ Levinsson & Strandberg, 2004: 147

⁶⁰ Levinsson & Strandberg, 2004: 148-151

⁶¹ EU-kommissionen, *Beskrivning av den gemensamma jordbrukspolitiken*, 2005: 7

7.3 Polens krav i förhandlingarna

I en ministerrådspromemoria från 2002 finns alla krav från de nya medlemsländerna i den femte utvidgningen nedtecknade. Alla nya medlemmar framförde krav på utbetalningen av direktstödet, Polen och Tjeckien var mest uttalade om att få stödet tidigare samt höja beloppet. Polen ville även få tillåtelse att komplettera direktstödet med resurser som tillskrivits strukturstödet, alltså miljö och landsbygd. Polen, de baltiska länderna och Ungern framförde missnöje med EU: s beräkning av basarealen. Värdet på basarealen är det som determinerar stödnivåerna för arealstödet och de missnöjda länderna ansåg att detta borde räknas upp. Alla blivande medlemsländer ville ha ökade kvoter för mjölk.

På det rent finansiella planet ville samtliga länder ha större återflöde från EU samt rabatt och infasning på den egna avgiften till unionen. Polen framförde önskemål om att förskottsbetalningen skulle delas upp mellan år 2003 och 2004.

Polen begärde vidare 1091 miljoner euro, långt mer än övriga länder, för att bygga upp EU: s yttre gränser enligt Schengen.

2002 presenterade kommissionen ett förslag på hur CAP-reformen ska implementeras i de nya länderna.⁶² I förslaget ingick bland annat att direktstödet för mjölk ska fasas in successivt. Som svar på detta presenterade Polen två meddelanden;

1. Angående mjölkkvotssystemet: eftersom en stor del av mjölken i Polen konsumeras på gården, vill landet få ökat stöd för omstrukturering.

2. Angående direktstöd för mjölk: Polen hävdade att infasning av stödet strider mot EU: s regler, man ville ha fullt stöd från början.

Alla medlemsstaterna stödde kommissionen i de delarna av förslaget Polen motsatte sig, men flera av de blivande medlemsstaterna stödde Polens krav.

⁶² Ministerrådspromemoria, Utrikesdepartementet (www.ud.se)

7.3.1 Vad blev resultatet?

Inom EU saluförs mjölk med hjälp av ett kvotsystem, detta för att skapa balans mellan tillgång och efterfrågan och för att motverka överskottsproduktion. Varje land får två kvoter, en för leveranser till mejerierna och en för direktförsäljning till konsumenterna. Kvoterna fördelas sedan mellan producenterna. Om den nationella kvoten överskrids, måste de producenter som överskridit sina kvoter betala en avgift för den mjölk som saluförts utöver kvoten.

År 05/06 var det flera länder som överskred kvoten, däribland Polen som skulle få betala en avgift på drygt 91 miljoner euro. Denna avgift kommer dock att minskas kraftigt pga. Polens krav i förhandlingarna och den speciella situation som råder i landet. EU tillåter således Polen att föra över delar av direktförsäljningskvoten till leveranskvoten, för att minska avgiften.⁶³

Enligt ett kommissionsdokument fastställer EU att den polska mjölkkvoten inte ska gälla den mjölk som konsumeras på gården. Kvotfördelningen mellan leverans och direktförsäljning anpassas till den rådande situationen i landet, och man får ett avgiftsfritt år för att fasa in de nya mjölkkvoterna. Polen undantas således från rådande regelverk. Dessutom får Polen högre inkomststöd till gårdar för att klara omstruktureringen av landsbygden. Övriga länder får maximalt 1000 euro per gård och år, medan Polen tilldelas 1250 euro.⁶⁴

Medlemsländerna från den femte utvidgningen kommer inte att få direktstöd på samma villkor som resten av EU-länderna. Detta beror dels på att EU:s budget inte skulle hålla, dels på att man vill verka för modernisering av jordbruket. De nya ländernas jordbrukssystem skulle inte komma att förändras om de fick fullt stöd direkt. I stället kommer de nya medlemmarna att få 25 procent av stödet år 2004 och därefter följer en infasningsperiod innan man får fullt stöd år 2013. Däremot får alla de nya medlemsländerna vars 2,4 miljarder euro för att förbättra statsfinanserna.

Vad gäller medlemsavgiften måste de nya medlemmarna betala denna direkt, utan infasningsrabatt. Endast Cypern, Malta, Slovenien och Tjeckien får en viss rabatt då de annars riskerar att bli nettobidragsgivare till EU.

⁶³<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1300&format=HTML&aged=0&language=SW&guiLanguage=en>

⁶⁴ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/negotiations_report_to_ep.pdf

För uppbyggnad av yttre gränser enligt Schengen, får Polen och de övriga bara en bråkdel av vad man hade begärt. De nya medlemmarna ska dela på 852 miljoner euro för detta syfte.⁶⁵

⁶⁵ (http://www.eu-upplysningen.se/templates/EUU/standardRightMenuTemplate_2317.aspx)

8 Resultat

I studiens första del har vi med hjälp av flera operationella indikatorer, mätt Polens potentiella inflytande i EU. Indikatorerna har vi tagit fram utifrån den diskussion om begreppet makt som vi förde i kapitel 4, och de var; storlek, röster i EU samt resurser. Resurserna delade vi in i socialt kapital och sociala och politiska strukturer.

Vad gäller Polens storlek kom vi fram till att Polen är ett av de större länderna i unionen, och borde således ha ganska stor makt. Detta speglas även i röstfördelningen eftersom länderna tilldelas röster efter storlek. Om man ser till antalet röster är Polen en relativt stark kraft i EU. Det handlar dock till stor del om det politiska spelet, att skapa koalitioner och få med sig andra starka länder för att kunna driva sina frågor. Ingår man inte i koalition med de större medlemsländerna har man inte särskilt stora chanser att få igenom sina förslag, trots att man är det femte starkaste landet enligt röstfördelningen.

När man ser på ett lands resurser är den ekonomiska biten en avgörande faktor. Polen har generellt sett sämre ekonomi än de länder i unionen som är av samma storlek eller större. Vi ser dock att den polska ekonomin är på väg uppåt och på sikt kan Polen bli ett av de rikare länderna i unionen. Polens medlemskap i EU har medfört stora strukturförändringar för landets del, särskilt jordbruket är i en process av omorganisation och effektivisering. Vi tror att detta kommer att ha stark påverkan på landets ekonomi, men det är ännu osäkert exakt vilka följder det kommer att ge.

Vad gäller Polens försvar ser vi att det troligen kommer att hålla den nivå det har idag och att det inte påverkar inflytandet i EU nämnvärt. Ett lands försvar är en traditionell maktfaktor enligt exempelvis realismen, men vi anser att när det gäller EU-samarbetet faller det till föga för det politiska spelet och processerna.

Ett problem som tydligt framstår är Polens höga korruption. Risken finns att landet betraktas som oseriöst och odemokratiskt av unionens övriga medlemmar, och att inflytandet därför är mindre än det kunde vara. Det finns dock en stor reserv av socialt kapital i landet, vilket borgar för att demokratiska processer fungerar som de ska.

Gällande Polens rykte, betonar flera av de tillfrågade att landet är relativt nytt inom EU och att man ännu inte lärt sig det politiska spelet som genererar inflytande. Dock menar de att Polen faktiskt har ambitioner och strävar efter att öka sitt inflytande, och att detta i sig kan vara en faktor som hjälper landet att driva igenom sina mål.

I undersökningens andra del, studerar vi Polens reella inflytande genom att titta på vilka krav man ställde i ingångsförhandlingarna och vilka krav man fick igenom.

Man kan se att vissa önskemål har gått igenom, medan man har fått ge vika i andra frågor. Landet lyckades väl med att få igenom kravet på ändrade mjölkkvoter, vilket torde vara ett politiskt framsteg som tyder på högt inflytande. Däremot fick man lägga sig i frågan om jordbruksstödet, det kommer att börja på 25 procent av de gamla ländernas summa, och sen fasas in successivt. Önskemålet från Polens sida var att få hela stödet direkt. Detta kommer att skapa problem för landet eftersom majoriteten av jordbruken är småskaliga och måste anpassas till EU:s normer. Vi antar att detta kommer att skapa arbetslöshet och sociala problem på landsbygden, och det återstår att se om Polen kommer att kunna använda sitt inflytande för att lösa detta. Vi tror att så kommer att ske, eftersom Polen har en mycket stor andel sysselsatta inom jordbruk, kommer troligen EU att få anpassa sina normer och regler efter detta.

Avslutningsvis anser vi att Polens inflytande i den europeiska unionen är mindre än det kunde vara. Problemet kan här ligga i att landet inte varit medlem mer än tre år, och vi tror att det kommer att ta ett tag till innan landets inflytande kan spela en större roll inom unionen. Även ekonomin och de politiska strukturerna sätter käppar i hjulet för Polen. Vi ser dock genom våra mätningar att Polen redan på vissa plan fått gensvar för sina önskemål, vilket tyder på att man är på god väg att öka sitt inflytande. EU expanderar mångdimensionellt och nya medlemmar betyder att nya krav kommer att resas på de gemensamma policyområdena. Vi tror att Polen är det land från den femte utvidgningen som kommer ha störst inflytande, detta beroende på sin storlek, sin framåtskridande ekonomi och sina maktambitioner. Kanske kommer Polens framsteg även att påverka andra nya medlemmar i samma riktning och belysa deras önskemål.

9 Litteraturförteckning

André Gunnar, 2003. "Det polska jordbrukets produktion och struktur." *Kungliga Skogs- och Lantbruksakademiens tidskrift- Utveckling i Polen* Årg. 142, nr 16, s. 53-87

Bomberg Elizabeth, Jones M.A & Stubb Alexander, 2003. *The European Union – how does it work?* Oxford: University Press.

Esaiasson Peter, Gilljam Mikael, Oskarsson Henrik och Wängnerud Lena, 2004 *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm: Norstedts Juridik AB,

Foucault Michel, 1974. *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv Förlag

Gregory F. Treverton, Seth G. Jones, 2005. *Measuring national Power*. RAND Corporation

Lang Peter, 2003. *Eastward enlargement of the European Union*, Skira International Coporation

Levinsson Claes & Strandberg Ingvar, 2004. *Europeiska unionens nya stater – Liten bok om EU: s nya medlemmar*. Stockholm: SNS Förlag

Lundquist Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*, Lund: Studentlitteratur,

Lukes Steven, 2005. *A radical view*, Palgrave Macmillan, Second edition,

Stewart R. Clegg, 2002. *Frameworks of power*. Sages Publications

Tallberg, Jonas, 2004. *EU: s politiska system*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

www. EU-upplysningen.se. 29 november 2006

www.ud.se 8 december 2006.

www.globalis.se 9 december 2006.

www.sakerhetspolitik.se/templates/Level3Page/.aspx?id=339. 9 december 2006

Ministerstwo obrony narodowej Rzeczypospolitej Polskiej,
http://www.wp.mil.pl/strona.php?idstrona=35&idn=1_4_1 13 december 2006

http://ec.europa.eu/agriculture/publi/capexplained/cap_sv.pdf 20 december 2006

http://ec.europa.eu/agriculture/publi/capexplained/cap_sv.pdf 20 december 2006

http://ec.europa.eu/agriculture/mtr/index_sv.htm. 20 december 2006.

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1300&format=HTML&aged=0&language=SW&guiLanguage=en>. 22 december 2006.

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/negotiations_report_to_ep.pdf 27 december 2006

http://www.eu-upplysningen.se/templates/EUU/standardRightMenuTemplate_2317.aspx 28 december 2006

EU-kommissionen, 2005. *Beskrivning av den gemensamma jordbrukspolitiken*, pdf-fil. 28 december, 2006

Ministerrådspromemoria, Utrikesdepartementet (www.ud.se) 29 december 2006

Muntliga källor

Mailkorrespondens med;

Ingrid Hjelt af Trolle, ambassadör och biträdande myndighetschef på EU-representationen, 14 december, 2006

Carl-Johan Lindén, lantbruksråd på EU-representationen, 18 december, 2006

Anna Jardfelt, KUSP-samordnare, 18 december, 2006

Mikael Anzén, förste ambassadsekreterare på EU-representationen, 19 december, 2006